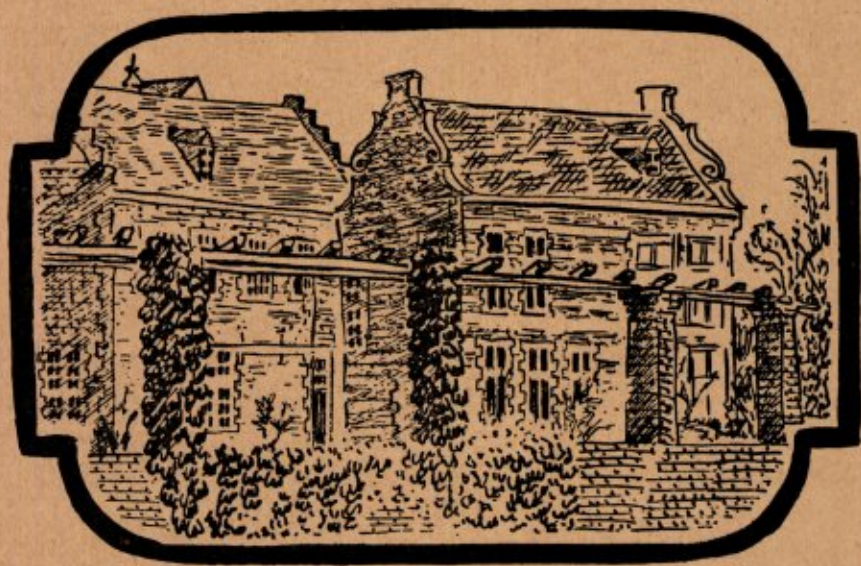

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

INSTRUMENTHANDEL

J. VERHAVE

PYTHAGORASSTRAAT 47, AMSTERDAM

ACHROMATISCHE LOUPEN

10x, 12x of 16x, in leder etui f 19.75

APLANATISCHE STEELLOUPE

6x f 14.50

Idem 8x f 13.50

Idem 10x f 12.75

Idem 12x f 12.25

INSECTENSPELDEN van roestvrij

staal, per pakje van 100 stuks f 1.50

INSECTENDOOS, 30x40 f 10.00

Idem 40x50 f 12.40

Epen

ZUID-LIMBURG

Prachtig Natuurschoon

Rijke flora en fauna

Ideaal wandeloord

PENSION PEERBOOM

TELEFOON K 4455 Nr 220

EENVOUDIG

KEURIG

DEGELIJK

BEZOEKT

HOTEL-RESTAURANT

Schieversberg

GEULLE

TELEFOON K 4401-272

Gelegen in een prachtig, nog ongerept gedeelte van Z.-Limburg.

U vindt hier rust, elk comfort, zeer verzorgde keuken. Vanaf de terrassen prachtig panorama op de Maasvallei. Na Uw bezoek zult U enthousiast zijn.

HET GEHELE JAAR GEOPEND

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: Jos. Cremers, Elisabeth Tehuis, Abtstraat 2, Maastricht. R. Geurts, Echt. Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht. C. Willemse, arts te Eygelshoven.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. Minis-v. d. Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.50, voor leden f 0.30. Auteursrechten voorbehouden.

ADMINISTRATIE: Adreswijzingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

INHOUD: Aankondiging van de Jaarvergadering te Venlo, p. 45. — Excursie naar Tegelen, p. 46. — Aankondiging van de Maandvergadering, p. 46. — Attentie p. 46. — Nieuwe leden p. 46. — De Natuur in, p. 47. — Voor de jeugdleden p. 47. — Verslagen van de Maandvergaderingen, p. 47. — Verslag van de vergadering der entomologen, op 29 Maart, p. 50. — **Dr. M. Bruna.** Houdt de natuur schoon, p. 51. — **R. H. Cobben.** Hemiptera Heteroptera en Hemiptera Homoptera, p. 52. — **Drs. F. F. E. van Rummelen.** Enige mineralogische aantekeningen bij een klei uit het Trichterveld (Maastricht), p. 54. — **A. M. Vlindertrek,** p. 55.

Jaarvergadering te Venlo

OP ZONDAG 20 MEI 1951, IN HOTEL WILHELMINA, KALDENKERKERWEG.
AANVANG 11 UUR.

AGENDA:

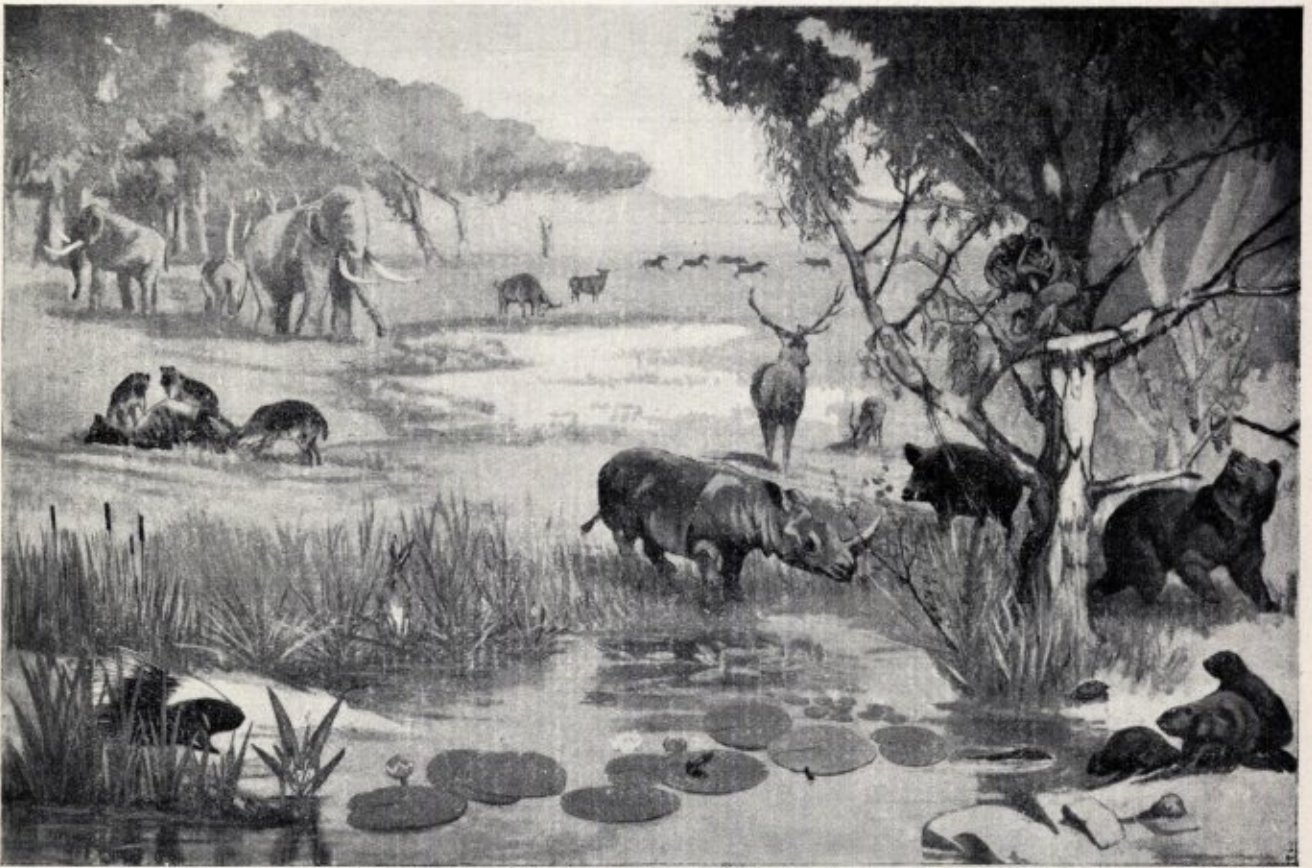
1. Opening.
2. Verslag van de secretaresse over 1950.
3. Verslag van de penningmeester over 1950.
4. Verslag van de kascommissie over 1950.
5. Benoeming van de kascommissie voor 1951.
6. Verslag van de hoofdredactrice van het Natuurhistorisch Maandblad over 1950.
7. Bestuursverkiezing.
Aan de beurt van aftreden zijn: Mevrouw Dr. W. Minis-van de Geyn en de heer M. Mommers, die terstond herkiesbaar zijn.
8. Vaststelling van het huishoudelijk reglement.
Het ontwerp huishoudelijk reglement ligt vanaf 1 Mei op het Natuurhistorisch Museum te Maastricht ter inzage.
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

Vertrektijden der treinen: uit Heerlen 9.23 u., uit Maastricht 9.34 u.

Diner om 1 uur; kosten f 4.00.

Des namiddags om 2 uur wordt een geologisch-botanische excursie gehouden naar Tegelen. Opgave voor deelname aan het diner gaarne zo spoedig mogelijk, aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht (tel. K 4400—4174), of aan de heer A. Smeets, Deken van Oppensingel 102, tel. K 4700—3144, te Venlo.

Namens het Bestuur,
de secretaresse,
Dr. H. C. BELS-KONING.

Landschap van Tegelen aan het begin van het Diluvium.

EXCURSIE NAAR TEGELEN.

Ter gelegenheid van de Jaarvergadering te Venlo, zal er 's namiddags (aanvang 2 uur bij Hotel Wilhelmina) een wandeling gehouden worden langs de Venlose steilrand naar de kleiafzettingen van Tegelen ter bezichtiging van de groeve der Firma Russel-Tiglia.

Deze vindplaats is vooral belangrijk, vanwege de rijke zoogdierenfauna die hier fossiel wordt aangetroffen. Bovenstaande reconstructieplaat geeft hiervan een aardig idee.

De heren Smeets, Pijpers en Tjallingi hebben zich bereid verklaard deze interessante tocht te leiden.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERING

Te Heerlen op *Woensdag 10 Mei*, om 7 uur in de R.K.H.B.S.

ATTENTIE.

Vanwege de jaarvergadering zal in de maand Mei te Maastricht geen vergadering gehouden worden.

NIEUWE LEDEN.

J. G. Holstege, Dorpstraat 75, Cadier en Keer.
W. Houben, Rijkskweekschool, Gr. Gracht 90, Maastricht.

St. Servaascollege, Herbenusstraat, Maastricht.
Mevr. K. de Jong-Olthoff, Vue des Montagnes Geulnem.

C. Bex, Schinveld.

Mej. A. J. M. Comuth, Wilhelminastraat 12, Weert.

J. Biezenaar, Minderbroederslaan 16, Weert.
Mej. M. van Widdershoven, Burgemeester van Rijnsingel 20, Venlo.

Mej. J. Boosten, Bourgognestr. 22, Maastricht.
 Jan van Roosendaal, Aylvalaan 44a, Maastricht
 Jan van Roosmalen, Mesdagstraat 8, Nijmegen.
 Mej. D. van Roosendaal, Aylvalaan 44 a,
 Maastricht.

C. van Alphen, Den Hout, gem. Oosterhout.
 J. A. Th. Dielis, Hendrik Casimirstraat 20,
 Eindhoven.

Mej. Dra P. Larsen, Scharnerweg 139, Maastr.

DE NATUUR IN.

Afdeling Weert.

Op Zaterdag 19 Mei 1951 houdt onze afdeling een excursie naar „De Ospelse Peel” met bezoek aan de kokmeeuwenkolonie aan het „Meerbaanblaak”.

Vertrek per rijwieltje om 2 uur n.m. aan de Biesterbrug.

VOOR DE JEUGDLEDEN.

Zaterdagmiddag 5 Mei excursie door de plantsoenen o.l.v. de heer A. van der Hoogt. Bijeenkomst om 3 uur aan de Brug O. L. Vrouwekade.

Woensdag 9 Mei vergadering om 6 uur, in het Natuurhistorisch Museum. De weleerwaarde heer kapelaan Camps zal een causerie houden over zijn insectenvangsten met demonstratie van materiaal.

Zaterdag 19 Mei excursie o.l.v. de heer L. Gregoire.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN te Maastricht, op Woensdag 7 Maart 1951.

Aanwezig de dames Minis-van de Geyn, Bels-Koning, van der Mijll Dekker, Chambille, Nahon, Smeets, Schulte, Berendschot en de heren Willemsse, van Rummelen, Kruytzer, pater van Summeren, Dijkstra, Kamm, Tilly, Gregoire, Gyttenbeek, Nyst, Maessen, Brans, Onstenk, Mommers, Stevens, Willems, Wassenberg, Leysen, broeder Maurentius, Janssen, frater Cuypers, frater Bosse, Overmars, Beaulen, Bollen, van der Leeuw, van Noorden, Sondyker, Moubis, Nulens, broeder Agatho, Paping en Schulte.

Aan het begin van de vergadering deelt de Voorzitter mede dat de heer van Rummelen in de laatst gehouden bestuursvergadering tot ondervoorzitter werd gekozen. Deze mededeling

werd door de aanwezigen met een enthousiast geklap begroet. Vervolgens wordt het woord gegeven aan Dr. Schulte die een lezing houdt, getiteld :

Nieuwe visie op het afstammingsvraagstuk.

Tot voor korte tijd was het vraagstuk aangaande de schedelvorm van de mens voor menigeen vrij eenvoudig: de verticale omtrekken van mensaap, *Pithecanthropus erectus*, *Homo Neandertalensis*, *Homo fossilis recens* en van de *Homo sapiens* vormden een reeks van de kleinste tot de grootste omvang. Bij elke vorm rekende men, als daarbij behorend, een bepaalde fase van cultuur, dus een stratigraphische laag uit het Oude resp. het Jonge Palaeolithicum. In de schedelcapaciteit zag men ook een opeenvolging in grootte. Een dergelijke reeks van vormen was voor menigeen tevens een blijk van afstamming, van opeenvolging bij het ontstaan.

Doch de biologie heeft met grote stelligheid aan het licht gebracht, dat het uiterlijke voorkomen nog geen waarborg is voor de innerlijke gesteldheid; met name had de genetica dit inzicht gebracht. Trouwens Klaatsch had reeds lang geleden gewaarschuwd: „Eine Formenreihe ist noch keine Ahnenreihe”.

Spr. kon op een reis door W.-Europa een aantal van de voornaamste menselijke fossielen zien, hetgeen aanleiding was tot deze voordracht.

Hij meent, dat er in de laatste tijd op drie punten een verandering van inzicht is gekomen en wel:

Er zijn nieuwe gegevens en feiten aan het licht gebracht, waardoor de door velen verdedigde en als antwoord erkende uitkomst van het vraagstuk verstoord of doorbroken werd.

Ten tweede: de waardering der gegevens werd een andere. Men ging meer rekening houden met het geheel, met de totaliteit der gegevens, dus ook met kennis op andere dan het louter morphologische terrein.

Ten derde: het materialisme, dat in de vorige eeuw tot hoog aanzien was gekomen, heeft veel aan betekenis ingeboet. Er wordt naar dieper inzicht gestreefd in de voorwerpen der natuurwetenschappen.

Vooreerst over nieuwe gegevens:

Deze kwamen uit Zuid-Afrika en uit Frankrijk.

In het laatstgenoemde land trok de vondst van Fontéchevade (Charente) van het jaar 1948, te danken aan taai doorzettingsvermogen van Melle G. Henri-Martin en beschreven door Vallois, sterk de aandacht. Het zijn schedelfragmenten: Homo I: een gedeelte van het voorhoofdsbeen (klein gedeelte); Homo II: grote gedeelten der beide wandbeenderen en daaraan twee derde gedeelte van het voorhoofdsbeen. Merkwaardig is de sterke welving der beenderen, zowel van het voorhoofd als van wandbeenderen; het voorhoofd is verticaal als bij *Homo sapiens*. Er is geen spoor van een benige wenkbrauwboog (torus supraorbitalis), geen retro-orbitale constrictie, de kroonnaad is verbeend. Het cultuurtijdperk, waaruit deze vondst was verkregen, was in weerwil van haar recent voorkomen, zeer oud, nl. de tijd der ruw bewerkte silexklompen, het Acheuléen, in elk geval een zeer oud tijdperk. Hierdoor wordt de door vele erkende opeenvolging doorbroken.

Er waren reeds eerder gegevens van dien aard bekend: n.l. *Eoanthropus* (Piltown, 1911), waarmee men niet goed weg had geweten; ook hierbij een „moderne” vorm van de schedel naast zeer oude cultuur en een oud tijdperk, ouder dan dat van Neanderthal. Voorts de vondst van Swanscombe aan de Thames bij Londen. Trouwens aan de schedel van Steinheim (Stuttgart, 1933) had het al de aandacht getrokken, dat het gebogen, gewelfde achterhoofd en de fossa canina niet strookten met de kennis omtrent de fossielen uit het oude tijdperk van die vondst.

Hieruit blijkt dus: het type-*Homo Sapiens* is veel ouder dan tot dusver werd aangenomen. De volgorde is omvergeworpen.

Uit Zuid-Afrika kwamen gegevens omtrent de andere pool (s.v.v.): bekend was *Australopithecus Africanus* van Dart (1925) met de vorm van Chimpanseé, doch met kleine hoektand en zonder diasthema.

Daaraan is door Broom in 1938 toegevoegd:

Plesianthropus van Sterkfontein (1938), een volwassen vorm, *Paranthropus robustus* van Kromdraai (1938 en 1941) en laatstelijk *Paranthropus crassidens* (1948 en 1950).

De hersencapaciteit van deze fossiele mensapen schijnt nog niet vast te staan, 500 tot 750 cc. wellicht 1000 cc. volgens Broom. Het gebit is aaneensluitend. Maar de vorm als geheel is weinig menselijk. Volgens Broom zal van hier de oplossing komen. „Within ten years we shall know every step”. Hij is zeer optimistisch gestemd.

Doch de totaliteitsgedachte heeft menigeen huiverig gemaakt ten opzichte van de afstammingsgedachte. Spr. noemt H. J. P. van den Broek, W. K. Gregory; voorts A. Gehlen, H. Bergson, H. Plesner.

De materialistische zienswijze heeft voor velen haar bekoring verloren. Spr. brengt dit nader in verband met enkele historische gegevens uit de negentiende eeuw en later.

Na een korte discussie besluit de Voorzitter met een hartelijk dankwoord aan Dr. Schulte, voor diens interessante causerie.

te Heerlen, op Woensdag 14 Maart 1951.

Aanwezig de dames Janssen, Freyser, Faber, Bour en de heren Willemse, van Rummelen, Mientjes, Friedericy, Adams, Vijgen, Broeder Arnoud, Dijkstra en Coonen.

Dr Willemse doet, naar aanleiding van een courantenbericht, een beroep op de leden om het en masse verzamelen van zonnedauwplantjes te voorkomen.

Daarna bespreekt hij achtereenvolgens enkele soorten zweefvliegen, laat een aantal determinatie-tabellen van insecten, uitgegeven door de insectencommissie der N. J. N., circuleren.

Broeder Arnoud geeft vervolgens een asperineflesje door, waarin een eikel die reeds vanaf 2 Februari „een mierennest” bevat; het is het nest van de zeer aardige slankmier: *Leptothorax nylanderi* Fröst. Bij oppervlakkig onderzoek te velde was de eerste indruk dat het hier een eikel betrof die aangetast was door een insect; er zaten larfjes onder de schil en nog een paar peutermiertjes erop, die toevallig deze hindernis namen. Bij nadere bestudering thuis, bleek één miertje zo'n larve hardnekkig in de kaken te houden. De zaak werd duidelijk: de larfjes waren mierenlarven, die van deze soort als zodanig kunnen overwinteren. Het geheel kan dus beschouwd worden als een miniatuurmierennest van geducht geangelde carnivore dwergmiertjes.

De soort werd in 1926 voor het eerst in Winterswijk ontdekt en daarna nog op meerdere plaatsen ook in Limburg gevonden.

Een zeer zeldzame soort is het dus niet. Al zal zij door haar afmeting ($1\frac{1}{2}$ mm), slanke vorm, trage beweging en verborgen verblijfplaatsen (in takjes, onder schors, tussen blaren, in stukjes eikenhout, in eikels) wel niet zo gemakkelijk worden opgemerkt. Zij vormen kleine kolonies van 'n 50 ♀ tegen 1 ♂. Ze zwermen in Juli en Augustus. In ons land zijn er 6 soorten van bekend.

L. nylanderi onderscheidt zich van *L. acervorum* en *L. muscorum* door haar 11 sprietleedjes; van *L. tuberculatum*, *nigripes* en *unifasciatum* door de gele sprietknods in een duidelijke metanotaalsleuf. Bij de drie andere soorten is de knods zwart en is de sleuf hoogstens twijfelachtig, meestal is de rug bijna geheel recht.

Verder vertoont Br. **Arnoud** enige zeldzame diptera: *Phagocarpus permundus* Harris, Heerlen, 17-8-49; *Oxyna parietina* L., Heerlen, 4-4-49; *Stratiomya potamida* Mg., Nyswiler, 28-7-50; *Tabanus sudeticus* L., Maastricht, 7-8-50; deze laatste is een daas of steekvlieg die het vooral op paarden gemunt heeft en vaak voorkomt in gezelschap van de runderdaas, *T. bovinus* Loew.

Tot slot deelt Dr Dijkstra iets mede over het voorkomen van vlooiën in een nest van een koolmees.

te Maastricht op Woensdag 4 April.

Aanwezig de dames Minis-van de Geyn, Nouwen, Kooyman, Muskens, van der Mijl Dekker, Lahaye-de Wit, Chambille, Smeets, Zr M. Juliette, Zr M. Xaver, Zr M. Christilla, Dejong, Bels-Koning, De Kleermaker, Berendschot en de heren Willemse, van Rummelen, Kruytzer, pater Verstegen, Kemp, pater Jansen, Maas, Nijst, kapelaan Camps, Onstenk, van Noorden, Willems, Mommers, Bels, Dethoor, Dielis, broeder Agatho, Maessen, Brans, Janssen, Jaspars, Bouchoms, Leysen, Otten, Sondijker, Holstege, Kersten en Rasmussen.

De Voorzitter heet allen welkom, en zeer speciaal Dom Anciaux, die aanstonds zal spreken over de grotten van België. Spr. memoreert nog dat de Nederlandse Ornithologische Vereniging dit jaar in Maart vijftig jaar bestaat, welk feest in de Meimaand zal herdacht worden in

Bergen in Noord Holland. Ons Genootschap wenst deze vereniging, die voor de kennis der vogels in ons land en ook daarbuiten zoveel heeft bijgedragen, van harte geluk, vooral met haar hoogstaand orgaan „Ardea”, dat tal van wetenschappelijke artikelen heeft doen verschijnen. Moge zij blijven voortgaan in deze richting en groeien en bloeien.

Vervolgens brengt de Voorzitter de felicitaties van de vergadering over aan de heer Kemp, met zijn benoeming tot ridder in de orde van Oranje Nassau.

Daarna wordt het woord gegeven aan Dom Anciaux voor het houden van zijn causerie, getiteld:

Les grottes naturelles de Belgique.

Dans une partie générale, Dom Anciaux passe brièvement en revue les principaux problèmes scientifiques, qui se posent dans l'étude des grottes au triple point de vue géologique, préhistorique et biologique.

Il s'attache principalement à la question de l'origine et de la formation des cavernes et s'efforce de préciser les différences existant entre la théorie classique incarnée par l'école française et l'explication anglo-saxonne de Davis-Bretz; dans la première hypothèse les grottes ont été formées au dessus de la „water-table” (surface hydrostatique) par les eaux d'infiltration venant de la surface du sol; dans la seconde, les cavités se sont creusées en dessous de la „water-table” c. à d. dans la zone de saturation où l'eau phréatique est en contact permanent avec les roches et les fissures du calcaire. Poursuivant ces considérations géologiques, Dom Anciaux insiste sur la rôle primordial de la corrosion (érosion chimique) par l'eau chargée de CO₂. Il invoque les mouvements tectoniques pour expliquer le passage de la phase de creusement (érosion) à la phase de remplissage (sédimentation: formations des dépôts argileux et des concrétions). Il souligne les conditions physicochimiques nécessaires à l'édification des cristallisations souterraines et se refuse à fournir une mesure même approximative de la croissance annuelle des stalactites. Il attire l'attention sur un problème minéralogique non encore résolu: celui des „excentrées” c. à d. de ces stalactites dont la direction est en contradiction avec la loi de la pesanteur.

Dom Anciaux esquisse rapidement l'intérêt et la rigueur méthodologique des recherches pré-historiques dans les grottes, ainsi que la fécondité des études biologiques dans un tel milieu.

Après cet exposé général, le conférencier présente les diverses grottes de Belgique, qui lui paraissent les plus remarquables; il les situe dans le karstcouvert de l'Atlantique-Nord par opposition aux cavernes de la région méditerranéenne régie par un climat différent. Il note l'existence des plus grandes cavités souterraines de Belgique dans le Dévonien (Givétien) et secondairement dans le Carboniférien inférieur (Dinantien).

De nombreuses projections lumineuses (ces clichés ont été aimablement prêtés par la direction des grottes de Han et de Rochefort, et par le Touring Club de Belgique), des photos et des plans, viennent tempérer l'austérité de cette excursion intellectuelle dans le sous-sol de Belgique, et guident les assistants dans les dédales multiformes des plus belles parties du Karst belge.

Afin de préparer l'excursion du 29 Avril à la grotte de Remouchamps, le conférencier brosse à grands traits la physionomie générale de cette caverne et ses rapports avec le cours souterrain du Rubicon dans le vallon des Chantoirs.

Parmi d'autres grottes touristiques à aller voir, il cite :

La Merveilleuse (Dinant), l'Adugeoir (Pétigny), la grotte de Ramioul, l'abîme de Comblain-au-Pont et la grotte du Pont d'Arcole (Hastière-Lavaux). D'autres grottes remarquables mais non aménagées méritent toutefois une mention : les unes d'accès relativement aisé (par ex. la grotte de Rosée à Engihoul, le Trou d'Hacquain à Tustin, la grotte St-Etienne près de Huy), les autres réservées aux sportifs (par ex. les abîmes de Mont-Goddine, entre Namur et Dinant). Parmi les 650 cavités souterraines de Belgique, la plupart sont de dimensions réduites mais par contre beaucoup ont servi d'abri et d'habitat à l'homme préhistorique (par ex. les grottes de Spy, Montaigle, Hastière, Goyet, Fond de Forêt, Flavion, Sosoye etc.)

En concluant, Dom Anciaux exalte l'enrichissement moral et spirituel de toute exploration en équipe ou chacun dépasse le niveau du ver ou de la roupe pour apprendre son dur métier d'homme!

Na een langdurig applaus besloot de Voorzitter de interessante avond met de volgende woorden :

C'est avec un grand intérêt que nous avons suivi votre beau discours et nous vous remercions de tout coeur d'être venu du Sud de la Belgique pour nous faire passer une si belle soirée. L'étude des grottes est fort intéressante, surtout les grottes formées par la nature comme on en trouve dans votre pays. Chez nous, dans le Sud du Limbourg nous ne connaissons pas de grottes naturelles, car presque toutes sont faites par l'homme, mais quand même très connues, comme p.e. les grottes de la Montagne St. Pierre, avec ses chauves souris. Ce n'est pas le chauvinisme qui me fait dire ça, mais l'idée que la science ne connaît pas de frontières politiques. Puis-je encore une fois de plus exprimer notre grande gratitude en admirant l'ardeur de votre intérêt spéléologique.

te Heerlen op Woensdag 11 April 1951.

Aanwezig de dames Jongmans, Faber, Freyser, Janssen, Bour, Sterken en de heren van Rummelen, Mientjes, van Loo, Collin, Dijkstra, Broeder Arnoud, Vijgen, A. Sterken, H. Sterken, Dormans, Wijsink, van der Kruk.

De heer van Loo demonstreert materiaal van *Larix leptolepis* (Japanse larix) en bespreekt de bloeiwijze en de gedragingen en groei der kegels.

Hierna vervolgt Dr Dijkstra zijn voordracht over de systematiek der planten, waarover zich tot slot een geanimeerde discussie ontspint.

VERSLAG VAN DE VERGADERING DER ENTOMOLOGEN, OP 29 MAART.

Aanwezig de heren Onstenk, Hendrix, Maessen, van Mastrigt, Geurts, Frater Bosse, Kammerer, Pater Munsters, Delnoy, Br. Arnoud, Willemse.

De heer Hendrix vertoont een buisje met levende exemplaren van *Bruchus pisorum*, afkomstig uit erwten van een boer uit Stramproy, die deze erwten reeds jarenlang zelf kweekte. Deze erwtenkever kan veel schade veroorzaken.

De heer Geurts vertoont een ♂ en ♀ van een graafwesp, nieuw voor de Nederlandse fauna, *Sapygina decemguttata*, gevonden in zijn

tuin te Echt. Het merkwaardige is dat deze soort ten Noorden van Parijs tot nu toe nog niet is gevonden. Hierover zal hij in het Maandblad nog verder berichten.

Broeder Arnoud vertoont een exemplaar van *Anacridium aegyptium*, een sprinkhaansoort, die levend werd gevangen in de kerk. Vermoedelijk ingevoerd met zuidvruchten of groenten. Tevens vertoont hij een wantsensoort, *Graphosoma italicum*, gevangen in de botanische tuin te Terwinselen, waar dit dier meer voorkomt.

De Voorzitter laat ter bezichtiging rondgaan de insectentabellen uitgegeven door de N. J. N. en oppert de mogelijkheid iets in dien aard ook hier te doen. Tevens brengt hij te berde de mogelijkheid kleine, goed gedetermineerde, insectencollecties van bepaalde groepen of genera, tegen een matige vergoeding, aan de jongere entomologen onder ons aan te bieden, om hen als basis te dienen voor de verdere studie. Iedere meer gevorderde entomoloog bezit wel voldoende duplicaten van gewone of iets minder gewone soorten, om een dergelijke kleine collectie samen te stellen. De kosten hoeven niet hoger te zijn dan de kosten van het gebruikte materiaal.

Niets meer aan de orde, sluit de Voorzitter tegen 8 uur de vergadering.

HOUDT DE NATUUR SCHOON!

Voor de leden van het Natuurhistorisch Genootschap behoeven we hier niet te beginnen met uitvoerig de schoonheid te schilderen van het Zuid-Limburgs landschap. Die is in hun kringen bekend en bemind. Maar juist daarom ook zullen ze iets willen vernemen over een actie, dit jaar opgezet om dit landschapsschoon te beschermen tegen een gevaar, dat de laatste jaren steeds groter wordt.

Op zich genomen is het verheugend, dat steeds meer toeristen en dagjesmensen in vrije uren de weg naar de onvolprezen Limburgse heuvels en dalen vinden. Natuurschoon is immers niet alleen bestemd voor een elite, maar voor allen die ontspanning van nobel gehalte zoeken in deze gespannen tijden, en die in een dichtbevolkt land stilte en ongerepte schoonheid willen vinden. Maar er zijn hieraan minder prettige gevolgen verbonden.... Dat leerden de laatste jaren de schillen en papieren, die in steeds groter hoeveelheid vaak op de mooiste plekjes achterbleven.

Eigen ervaring en berichten van vele zijden leerden ons, dat het niet gaat om een toevallig verschijnsel, maar om een groeiend gevaar. Daarom ook kwamen enige tijd geleden vertegenwoordigers van de Natuurbeschermingswacht Zuidoost-Limburg, van „Het Limburgs Landschap” en van L.F.V.V. bijeen en deze besloten — dit jaar voor het eerst — een actie-week op touw te zetten om het uitgaand publiek duidelijk voor ogen te houden de leus, die de Bond van Natuurbeschermingswachten al enkele jaren propageert: *Houdt de Natuur schoon, dan behoudt U natuurschoon.*

Deze actie strekt zich uit over Zuid-Limburg, en wordt gehouden in de week vóór Pinksteren, dus van 6—12 Mei. Hij omvat een actie onder de jeugd, speciaal doordat op de scholen in die week de betekenis van het „Houdt de Natuur schoon” overal aan de kinderen wordt voorgehouden, en ook door een passende prijsvraag. Verder wordt in de pers en door de radio op hetzelfde aambeeld gehamerd. Ook zullen in groot aantal affiches worden verspreid met het opschrift „Houdt de Natuur schoon”. De jeugd is al in zijn verschillende groeperingen opgeroepen mee te helpen. Tenslotte wordt in diezelfde week, op Woensdag 9 Mei, in het St. Claracollege te Heerlen de Jaarvergadering gehouden van de Natuurbeschermingswacht Zuidoost-Limburg, waar ook hetzelfde thema ter sprake komt. — Wij nodigen hierbij alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap voor deze vergadering uit (aanvang acht uur des avonds); zij zullen ook een aantal fraaie natuurfilms te zien krijgen.

Maar van het meeste belang is wel dat ieder natuurliefhebber het gehele seizoen door zelf het goede voorbeeld geeft, door alle gemaakte rommel ter plaatse te begraven. Een kleine moeite en een groot gewin! Leer dit vooral ook aan de kinderen als een gewoonte, die hoort bij het fatsoen wat ieder in acht dient te nemen; en wijs er dan ook op, dat men niet mag klagen over anderen, als men zelf niet zijn plicht in deze vervult. Een onaanzienlijke plicht, maar toch een van duidelijk sociaal belang!

En is het overdreven te vragen, dat natuurminnende wandelaars (-essen) als de gelegenheid zich voordoet de Natuurwachtters helpen bij hun taak, om het publiek in deze op te voeden? Bij voorbaat dank!

Dr. M. BRUNA.

HEMIPTERA HETEROPTERA :
soorten uit Limburg, nieuw voor de Nederlandse fauna.

HEMIPTERA HOMOPTERA :
een Psyllide uit Zuid-Limburg, nieuw voor de
Nederlandse fauna.

door

R. H. Cobben (Wageningen)

II.

Megacoelum beckeri Fieb. f. nov. spec.
Horn, 30-VII-'45, 1 ♀ op Pinus.

Bij controlering van mijn *Megacoelum*-materiaal was dit bewuste ♀ terstond te onderscheiden van *Megacoelum infusum* H. S. door de lange rechtopstaande beharing op de bovenzijde van het lichaam, femora en tibia der achterste poten.

Volgens B u t l e r komt de soort voor op grove den, waarbij nesten van *Formica rufa* aanwezig zijn. Volgens G u l d e is deze wants voor de bosbouw van grote betekenis, daar de larven evenals de imagines de op de den levende *Lachnus grossus* verdelgen. Zo nu en dan wordt *M. Beckeri* ook wel op andere, met bladluizen en dergelijke bezette loofbomen aangetroffen (lit. 3a).

Donisthorpe (Lit. 2a) maakt melding van negen verschillende vangsten (meest larven) op dennen boven nesten van *Formica rufa*; één op eik en één op berk eveneens boven rufanest, practisch steeds in gezelschap van rufawerksters en bladluizen. Tesamen met zijn vriend heeft deze onderzoeker vele dagen dennen onderzocht, die van rufa-nesten verwijderd stonden, maar vond toen geen enkele *M. beckeri*. Om de biologie van deze wants en de reden van de associatie met mieren te onderzoeken beplante Donisthorpe een zeer grote houten zandbak met jonge eiken, berken en dennen, het geheel aan alle kanten omgeven door water. Deze proefbak bevolkte hij met een kolonie van *F. rufa*, bladluizen, larven en imago's van *M. beckeri* en twee soorten van het geslacht *Pilophorus*. Het resultaat van zijn groots opgezette proef was: „..... always got into the water-trough and were drowned.”

Oxycarenus modestus Fall f. nov. spec. (zie fig.)

Melick - Herkenbosch : 14-VIII-'48, 1 ♀ ;
17-VIII-'48, 1 ♂ ; 23-IV-'49, 1 ♀ ; 5-VIII-'49,
4 ♀♀ en 2 ♂♂ met larve.

Hoengen (geannexeerd gebied) 10-VIII-'49,
larve.

De eerste 3 ex. werden gesleept van een gra-

zige helling onder elzen. Vreemd genoeg, in een tijdsverloop van 8 maanden, steeds op een en dezelfde plaats, terwijl toch de vegetatie langs een strook van circa 120 meter ogenschijnlijk dezelfde was in een merkwaardig en rijk komvormig uitgeschuurd terrein, ontstaan door verlanding van een afgesneden Roerloop. Het middengebied bestaat nu uit vruchtbaar bouwland en naar de boeren, die daar werkzaam waren, me wisten te vertellen, heet deze inham „de Muiltert”.

Oxycarenus modestus,
del R. H. Cobben.

De ex. van 5-VIII-'49 werden geklopt van één armzalige elzenstruik, die slechts enkele proppen droeg en alleen maar te bereiken was met natte voeten ; ca. 20 m van de eerste vindplaats verwijderd. Deze struik was letterlijk door zijn omringende soortgenoten in de schaduw gesteld. Ook de vindplaats bij Hoengen wijst op het voorkomen van deze wants in natuurlijke bosvegetatie met ondergroei in het Alnion-Glutinosae-verbond.

Door het tegelijkertijd voorkomen van de gewone *Ischnorhynchus resedae* Puz. en talrijke Anthocoridae kan deze nieuwe Lygaeide bij oppervlakkige inspectie van het sleepnet wellicht over het hoofd gezien worden.

Het 3 mm groot diertje behoort tot de Oxycareninae, subfamilie der Lygaeidae, gekenmerkt door kleine eivormige soorten, waarvan in ons land slechts één vertegenwoordiger bekend was n.l. *Camptotelus costalis* H. S.. Het merendeel der 40 palaearktische soorten komt voor in het Middellands Zeegebied. In ons land kunnen eventueel nog *Metopoplax ditomoides* Costa.*) op en onder *Matricaria chamomilla* en *Macroplox preysleri* Fieb. op en onder *Calamagrostis*-soorten verwacht worden. *Oxycarenus modestus* blijkt wel speciaal met *Alnus* geassocieerd te

*) Zoals uit het 6e Verslag op de Naamlijst van Dr. Reclaire, gepubliceerd Maart 1951, blijkt is deze soort nieuw voor Nederland gevonden door de heer van der Wiel te Gronsveld 21-6-1948, ♂.

zijn, ofschoon we van de eigenlijke levenswijze nog weinig weten. Volgens Gulde (Lit. 3) komt de soort in Midden-Europa voor op *Alnus glutinosa*, in Noord-Europa en in het gebergte op *Alnus incana*, vooral vroeg in het voorjaar op bomen, welke daar rijkelijk bloeien en vele oude vruchtaktes dragen. Stichel vermeldt dit insect o.a. van het Rheinland „Auf feuchten Wiesen an Alnus.“

Stictopleurus punctatonervosus Goeze.

Melick-Herkenbosch 26-VIII-'49. 4 larven tesamen met *Stict. abutilon* Rossi.

Juist vóórdat ik dit artikel aan de redactie wilde opsturen, ontving ik 't Februari-nummer 1950, no. 2, Jrg. 39, van 't Natuurhistorisch Maandblad, waarin ik deze soort als f. nov. species door dr. Blöte vermeld zag van de Sint Pietersberg. Zo kon nog juist 't „f. nov. spec.“ verwijderd worden, terwijl 't mij nuttig voorkwam de nadere bijzonderheden van deze vangst onveranderd tegelijk met de nieuwe soorten te vermelden, ook omdat oecologisch de vangsten van Maastricht en Melick-Herkenbosch mij zo verschillend lijken. Zo vond ik o.a. deze nieuwe soort in gezelschap van 'n groot aantal *Stictopleurus abutilon* Rossi, 'n soort, die op de Sint Pietersberg niet is waargenomen, en trouwens van heel Zuid-Limburg nog niet bekend is.

Het genus *Stictopleurus* werd nieuw voor Nederland gevonden in 1947 met de vangst van enkele exemplaren *Stict. abutilon* Rossi (lit. 2). Dit 8—9 mm grote insect is nu in Midden-Limburg ten Oosten van de Maas (1 ♂ van Haelen, ten Westen v. d. Maas) algemeen op alderhande kruiden op stortplaatsen, braakliggende akkers en wegbermen, op droge diluviale zandgronden. Op een braakliggende akker te Melick-Herkenbosch sleepte ik de soort in aantal met larven, voornamelijk van hogere verdorde kruiden, waartussen veel *Erigeron canadensis*. Op een minder begroeide plaats met veel *Hieracium pilosella* en *Scleranthus* kreeg ik 4 larven in mijn net, die mij meer deden denken aan *Rhopalus*, dan aan *Stictopleurus* door geringere grootte, sterkere beharing en andere tekening. Zo viel me direct het gemis op van de doorlopende lichte band over kop en thorax. Na verschillende dagen vervelden 3 larven tot imago en wel: 2 ♀♀ en 1 ♂. Deze waren op het oog iets fijner van bouw en donkerder dan *St. abutilon* Rossi. Het onderzoek van de genitaal-segmen-

ten liet geen twijfel meer bestaan: *Stict. punctatonervosus* Goeze.

Stichel en Gulde geven beiden de duidelijke afbeeldingen van Ribaut. Stichel gebruikt bovendien in zijn determinatie-tabel de verschillende bouw van het pronotum. Zoals ik aan de slechts 3 ex. reeds kon constateren, schrijft Gulde (lit. 3): „Wirklich stichhaltig für die Trennung derselbe ähnlichen und in den übrigen Charakteren variablen und sich vielfach überschneidenden Arten scheinen nur die Unterschiede in den Genitalien“.

Over de verbreiding vermeldt dezelfde auteur: „*St. punctatonervosus* scheint soweit präzise Fundortangaben bisher vorliegen, eine mehr südliche Art zu sein. Sie fehlt in Schweden und bevorzugt in Süddeutschland niedrigen Lagen“.

Psylla visicicola Hpt. f. nov. spec.

Heerlen: 11-VIII-'48.

Raar (bij Meerssen) 11-VIII-'48 en 18-VIII-'49 op *Viscum album*.

De determinatie dank ik aan de heer Gravestein, die mij berichtte, dat deze soort nog minder bekend is dan *Psylla visci* (nog niet inlands). Volgens Haupt uit Duitsland slechts van Bellinchen (Oder) bekend.

Het dier vond ik in aantal op *Viscum* in appelbomen, te Heerlen tevens op *Viscum* takken die uit populieren gewaaid waren; het zal wel in heel Z.-Limburg op Maretak voorkomen.

Literatuur.

1. Butler, E. A.: A biology of the British Hemiptera-Heteroptera. p. 296.
2. Cobben, R. H.: 4 f. nov. spec. Hemiptera-Heteroptera. Natuurhist. Maandblad, 1948, 37e Jrg. nos. 7—8. blz. 50.
- 2a. Donisthorpe, H. St. J. K.: The guests of British Ants, blz. 155, 156.
3. Gulde, J.: Die Wanzen Mitteleuropas IV, blz. 272—273; V, blz. 88.
- 3a. Reclaire, A.: Naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied waargenomen wantsen, blz. 161.
4. Saunders, E.: Hem. Het. of the British Isl. London 1892, p. 179 en 181.
5. Stichel, W.: Illustr. Best. Tab. d. deutschen Wanzen. Berlin 1934.
6. Wagner, Ed.: *Saldula vestita* Dgl. Sc., a good species. Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae XXV, 1947. 335. pp. 91—94.

Bezien we de uitkomsten van het onderzoek van Zonneveld (lit. 6) in deze zelfde hoek uit het terrasand, dan zullen we ogenblikkelijk een groot verschil bemerken. De diagrammen lijken in het geheel niet op elkaar. Het door Zonneveld onderzochte terrasand is het niveau van Caberg-Lutterade, hetwelk volgens hem een voortzetting is van de Zone van Veghel. De blauwe klei zou dus jonger zijn.

Hoe het ook zij, voorlopig zij door dit kleine onderzoekje vastgesteld, dat de blauwe klei uit het Trichterveld te Maastricht de mineraal-associatie der X-provincie bevat.

Literatuur.

Baren, F. A. van: Het voorkomen en de betekenis van Kalihoudende mineralen in Nederlandsche gronden. Diss. Wageningen, 1934.

Edelman, C. H.: Petrologische provincies in het Nederlandsche Kwartair. Diss. 1933, Amsterdam.

idem: Samenvatting van de resultaten van vijf jaar sediment-petrologisch onderzoek in Nederland en aangrenzende gebieden. Kon. Ned. Aádr. Gen. Dl LV, 2, 1938.

idem: Samenvatting van nieuwe resultaten van het sediment-petrologisch onderzoek in Nederland en aangrenzende gebieden. Kon. Ned. Aádr. Gen. Dl LXV, 6, pp. 753—780, 1948.

Zonneveld, J. T. S.: Over de noordelijke inslag in enkele Nederlandse sedimenten. T.K.N. A. G. Dl LXV, 1, pp. 26—38, 1948.

idem: Zandpetrologische onderzoekingen in de terrassen van Zuid-Limburg. Ned. Geol. Stichting, No 3, Nieuwe Serie, 1948—1949, pp. 103—122.

VLINDERTREK.

Zeer veel entomologen zijn slechts „verzamelaars” en hun doel is geheel persoonlijk: hun verzameling, die hun trots en hun genot uitmaakt. Zij streven naar volledigheid en hebben enkel belangstelling voor zeldzaamheden of mogelijke nieuwe ontdekkingen. Alle mogelijke vangmethodes worden uitgebuit om het beoogde doel te bereiken.

Men kan voor dit streven ongetwijfeld een zekere waardering hebben, te meer wijl het onbedoeld inzicht kan schenken in de locale verspreiding der dieren en andere vraagstukken en

zo een meer algemeen en wetenschappelijk belang kan dienen.

Nochtans is het jammer dat niet meerderen met wetenschappelijk interesse de entomologie beoefenen, vooral omdat dit zo gemakkelijk en met betrekkelijk geringe moeite kan geschieden. Het is slechts zaak, dat men het gewone alledaags materiaal niet minacht, dat men het dagelijks leven der meest gewone dieren nauwkeuriger gaat observeren.

In dit verband moge ondergetekende nog eens terugkomen op het trekken der vlinders. Het is een zeer merkwaardig verschijnsel, waarvan niet alleen de oorzaak nog niet is opgehelderd, doch dat zelfs nog niet voldoende is vastgesteld. De bekendheid hiervan lijdt vooral door gebrek aan medewerking tot observatie, te meer omdat het een verschijnsel is dat enkel door samenwerking kan worden opgelost.

Nu is in ons land de heer Lempke te Amsterdam (Oude IJselstraat 12 III) reeds een tiental jaren bezig om gegevens over trekvlinders te verzamelen en in jaarlijkse verslagen vast te leggen. Verder bestaat er sinds 1946 te Zürich in Zwitserland onder leiding van Dr. Loeliger een „Zentralstelle für die Beobachtung von Schmetterlings-Wanderflügen” (Seefeldstr. 8), die spoedig uitgegroeid is tot een internationale samenwerking. Het onderling contact der medewerkers wordt levendig gehouden door een gecyclostileerd „Rundschreiben”, dat vier of vijf maal per jaar verschijnt. De taal is Duits en Frans.

Hier dus is erkend, dat het trekverschijnsel der vlinders een Europese aangelegenheid is, waarbij overigens ook Noord-Afrika terdege betrokken is. Over heel dat gebied is een intense observatie nodig om dit punt tot oplossing te brengen. Men wil te weten komen welke vlinders trekken en onder welke omstandigheden, welk hun punt van uitgang is en langs welke banen de trek verloopt, waarheen ze zich richten, enz.; terwijl daarnaast nog gegevens verkregen kunnen worden over levensduur, vlucht, enz.

De medewerking is al heel eenvoudig. Natuurlijk verkeren wij op de 52e breedtegraad niet in de meest gunstige voorwaarden om de trek te observeren. Massatrek is hier vrijwel uitzondering, het open terrein bemoeilijkt het vaststellen van de trek, enz. Maar toch kan een eenvoudige dagelijkse waarneming belangrijke

diensten verlenen. Men kan zich bepalen tot *Vanessa urticae*, die reeds meermalen als trekker is erkend; tot *Pyrameis cardui* en *atalanta*, *Argynnis lathonia*, onze beide *Colias*-soorten en *Plusia gamma*, om van meer zeldzame trekkers maar niet te spreken. Genoemde Zentralstelle wil zich op het ogenblik speciaal gaan concentreren om het vraagstuk *cardui* tot oplossing te brengen. Bij deze gewone dagelijks voorkomende vlinders is er alle gelegenheid om onder goede leiding de jeugd in te schakelen.

De medewerking bestaat op de eerste plaats in het rekening houden met de plaatselijke weersomstandigheden: vochtigheid, temperatuur, zonneschijn, windrichting, windsterkte enz.; vervolgens in het zo nauwkeurig mogelijk nagaan van de trekkers: hun aantal, hun toestand van frisheid of beschadiging, hun eventuele vlucht en haar richting, snelheid, hoogte, solovlucht of massavlucht, enz.; tenslotte in het noteren der verkregen gegevens en het merken der vlinders. Vooral dit laatste is van ongemeen belang. Het wordt sinds enkele jaren in Engeland, Zwitserland en Nederland toegepast, al is het resultaat voorlopig nog gering. Het is hoogste uitzondering dat een gemerkt exemplaar later opnieuw gevangen wordt. De reden hiervan is duidelijk: het betrekkelijk korte leven der vlinders, het gering aantal merken, het gering aantal belangstellenden om de gewone vlinders te observeren. Het was dan ook een hele bijzonderheid, dat in Juli van dit jaar te Zürich een geel gemerkte *urticae* gevangen werd, die hoogst waarschijnlijk kort te voren in Liebefeld bij Bern gemerkt was: in vogelvlucht een afstand van 120 KM.

Over dit merken hebben we twee jaar geleden reeds mededeling gedaan. Onze toen aangegeven methode berustte op het gebruik van verschillende kleurstoffen in opgeloste schellak. Die werkwijze kon ons echter niet geheel voldoen, vooral omdat ze niet individueel genoeg was. Zeker bij samenwerking geeft ze een grote moeilijkheid. Nu kan men wel aan verschillende delen van het land een bijzondere merkplaats en kleur voorschrijven, zoals men dat in Zürich doet, doch dan kan een bepaalde waarnemer niet meer door kleurencombinatie zijn waarnemingen dag voor dag vastleggen: oude en nieuwe waarnemingen vertonen hetzelfde beeld.

Vandaar dat we een andere methode zoch-

ten, waarmee we nog slechts kort geleden begonnen zijn, nl. plaats en datum van vangst op de vlinder zelf te noteren. Op een vlindervleugel kan men natuurlijk zo niet schrijven. Maar daarom gaat men hem eerst prepareren. Men pakt de vlinder met opengeklapte vleugels beet met een sterk verbrede pincet, waardoor de vleugels niet beschadigd worden. Op de onderkant van de achtervleugels brengt men dan een paar druppels in spiritus opgeloste schellak en wrijft die uit tot 'n vlak en laat de spiritus verdampen. Op dit vlakje nu kan men schrijven. Ik gebruikte hiertoe een gewone pen en witte Talensinkt. De gewone galnoteninkt is ongeschikt omdat deze uitvloeit. Met bedoelde witte inkt kan men in zeer kleine lettertjes de gewenste merken aanbrengen. Genoemde inkt heeft het nadeel, dat hij afwasbaar is, doch men moet al goed met een borsteltje wrijven om het merk uit te wissen en het lijkt niet waarschijnlijk dat dit door gewone dauw zal verdwijnen. Het voordeel van een dergelijk merk is, dat plaats en tijd van vangst onmiddellijk en voor iedereen herkenbaar zijn, zodat geen vergissing kan plaats vinden.

A. MUNSTERS M.S.C.

Sinds bovenstaand referaat werd contact opgenomen met de firma Talens & Zoon N.V., te Apeldoorn en in samenwerking daarmee werd een kleine verbetering aangebracht in onze merkmethode. We blijven uitgaan van hetzelfde beginsel: een klein plekje op de vleugels te prepareren en daarop te schrijven. In plaats echter van de schellakoplossing nemen we Silkamedium. Dit middel biedt het voordeel, dat het de merkinkt niet aantast, sneller droogt dan de schellakoplossing en de vleugels soepeler houdt. Op dit geprepareerd plekje schrijven we dan met Plakkaatinkt ons merk „Missiehuis Stein”, met een volgnummer. Deze inkt bestaat behalve in zwart en wit in zes kleuren, nl. geel, vermiljoen, karmijn, violet, blauw en groen. Hij is watervast en praktisch alleen met schuren te verwijderen, hetgeen overigens nog kan voorkomen worden door een nieuw druppeltje Silkamedium over het merk.

Het is een aantrekkelijke gedachte aldus aan onze collega's elders een groet te kunnen sturen. Dit moge ons het merken met vlijt doen beoefenen!

A. M.

Stein, November 1950.

Stichting
HET
LIMBURGSCHE
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant, voor een **minimumbijdrage f 3.50 per jaar** aan het Secretariaat:

**OUDE TWEEBERGERPOORT 1A - TELEF. 5373
MAASTRICHT**

HOTEL *Ons*
Krijtland
EPEN

Wed. J. Bessems-Mordant

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bos, op het yuursteeneluvium van Eperheide, biedt de toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgde dis en een prettige bediening.

JAC. BOUTEN

(v.h. Leo Bouten)

Ministeriëel erkend

**Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf**

Straelseweg 15, VENLO

Tel. K 4700-2303

*Natuurgetrouw opzetten van alle
soorten dieren.*

*Opgezette dieren voor verkoop
uit voorraad leverbaar.*

Vraagt offerte.

Adres voor Zuid-Limburg : H. VAN HEES,
Stationstr. 28, ELSLOO - Tel. K 4402-477

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK
KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ v/h CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD, RIJK AAN
MONUMENTEN, UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN :
INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg

MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F. A. RUTTEN